

Uchwała z dnia 8 listopada 2002 r., III CZP 44/02

Sędzia SN Zbigniew Strus (przewodniczący)

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk

Sędzia SN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Skarbu Państwa, Urzędu Celnego w K. przy uczestnictwie Adama S. o przepadek rzeczy, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 8 listopada 2002 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Katowicach postanowieniem z dnia 23 maja 2002 r.:

"1. Czy unormowanie art. 58 § 1b pkt 3 kodeksu celnego w brzmieniu nadanym mu przez ustawę z dnia 2 marca 2000 r. o zmianie ustawy kodeks celny oraz ustawy k.p.c. (Dz.U. Nr 22, poz. 269) – w sytuacji gdy przepadek towaru nie wynika z umowy międzynarodowej lub odrębnych przepisów prawa wewnętrznego – stanowi samodzielną materialnoprawną podstawę dla orzeczenia przez Sąd na wniosek organu celnego przepadku towaru na rzecz Skarbu Państwa,

2. w wypadku odpowiedzi pozytywnej

– czy w sytuacji, gdy obowiązuje zakaz posiadania, rozpowszechniania lub obrotu towarami w oparciu o umowy międzynarodowe lub odrębne przepisy, przy czym nie przewidują one przepadku czy innej procedury, a ich cofnięcie jest niemożliwe, zaś zniszczenie jest nieuzasadnione (co wyczerpuje przesłanki określone w art. 58 kodeksu celnego), a jednocześnie towar taki jest towarem będącym przedmiotem zakazów i ograniczeń wynikających ze środków polityki handlowej, a zatem organ celny obowiązany jest podjąć niezbędne działania dla uregulowania ich sytuacji, a w razie ich nieskuteczności uprawniony jest zwrócić się do sądu o orzeczenie przepadku towaru (art. 77 kodeksu celnego), dopuszczalne jest uwzględnienie wniosku o orzeczenie przepadku z powołaniem jedynie na niemożność cofnięcia towaru i niezasadność jego zniszczenia, czy też – konieczne jest wykazanie, że został wyczerpany tryb unormowany w art. 77 § 1 ustawy?"

podjął uchwałę:

Podstawę orzeczenia o przepadku na rzecz Skarbu Państwa towaru objętego zakazem przywozu wynikającym ze środków polityki handlowej stanowi przepis art. 77 § 2 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. – Kodeks celny (jedn. tekst: Dz.U. 2001 r. Nr 75, poz. 802 ze zm.).

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w Chorzowie uwzględnił wniosek Skarbu Państwa – Urzędu Celnego w K. o orzeczenie przepadku na rzecz wnioskodawcy samochodu sprowadzonego z zagranicy przez uczestnika postępowania. Sąd uznał zasadność tego wniosku na podstawie art. 58 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. – Kodeks celny (jedn. tekst: Dz.U. 2001 r. Nr 75, poz. 802 ze zm. – dalej: "k.cel.") wobec ustalenia, że przedmiotowy samochód, jako wyprodukowany w 1979 r., objęty był zakazem przywozu, a jednocześnie wystąpiły pozostałe przesłanki ustawowe w postaci niemożności jego cofnięcia za granicę i braku podstaw do zniszczenia.

Rozpatrując apelację uczestnika postępowania, Sąd Okręgowy powziął poważne wątpliwości co do prawidłowości tego stanowiska, wskazując na potrzebę wyjaśnienia wzajemnej relacji między przepisami art. 58 § 1 do 1b a przepisami art. 77 k.cel. Sąd drugiej instancji skłonił się w wyniku przeprowadzonej analizy do poglądu, że choć przepis art. 58 § 1 b pkt 3 k.cel. jest samodzielną podstawą orzeczenia przepadku towaru, to jednak w sytuacji, w której zakaz jego przywozu wynika z polityki handlowej, co skutkuje zakazem obrotu, to orzeczenie o przepadku takiego towaru może zapaść dopiero po stwierdzeniu, że organ celny podjął niezbędne działania, wyczerpujące tryb przewidziany w art. 77 § 1 k.cel., obejmujący także próbę sprzedaży towaru.

Potrzebę rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego uzasadnił Sąd Okręgowy powszechną praktyką organów celnych, polegającą na występowaniu z wnioskami opartymi na art. 58 k.cel., a więc zakładającą brak potrzeby uprzedniego wyczerpania trybu wynikającego z art. 77 § 1 k.cel., obejmującego obowiązek podjęcia niezbędnych działań, włącznie ze sprzedażą towaru.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 58 § 1 lit. b k.cel. jest niewątpliwie samodzielną, materialnoprawną podstawą orzeczenia o przepadku towaru na rzecz Skarbu Państwa, ale tylko

wówczas, jeżeli wszystkie elementy stanu faktycznego nie uzasadniają potrzeby oceny zasadności wniosku na podstawie innych, mających zastosowanie w okolicznościach faktycznych sprawy, przepisów kodeksu celnego. Takimi innymi przepisami, uwzględniając stan faktyczny rozpoznawanej sprawy, są przepisy art. 77 § 1 pkt 1 lit. d i § 2 k.cel., które rozszerzają, w stosunku do wymogów art. 58 § 1 k.cel., zakres obowiązków organu celnego w sytuacji, w której organ ten wnioskuje o orzeczenie przepadku towaru będącego przedmiotem zakazu przywozu wynikającego ze środków polityki handlowej.

Uczestnik postępowania usiłował wprowadzić na polski obszar celny pojazd samochodowy, który był objęty czasowym zakazem przywozu, wynikającym z przepisu § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1997 r. w sprawie ustanowienia czasowego zakazu przywozu niektórych pojazdów samochodowych, nadwozi i podwozi tych pojazdów (Dz.U. Nr 158, poz. 1053 ze zm.). Zakaz ten jest niewątpliwie ustanowionym w ramach polityki gospodarczej państwa pozataryfowym środkiem ochrony polskiego rynku przed napływem z zagranicy pojazdów przekraczających określony wiek. Taki środek ochrony jest określany przez ustawodawcę mianem "środka polityki handlowej" w rozumieniu przepisu art. 3 § 1 pkt 17 k.cel.

Skoro pojazd samochodowy uczestnika postępowania jest przedmiotem zakazu przywozu wynikającego ze środków polityki handlowej i właśnie ze względu na ten zakaz nie może on być zwolniony przez organ celny, to w tym stanie rzeczy – na podstawie art. 77 § 1 k.cel. – na organie celnym spoczywa obowiązek, z zastrzeżeniem art. 59 k.cel., podjęcia niezbędnych działań w celu uregulowania jego sytuacji, włącznie ze sprzedażą towaru. Z przepisu art. 59 § 1 k.cel. wynika obowiązek wdrożenia sposobu postępowania z towarem innego aniżeli cofnięcie go za granicę, jeżeli taki inny sposób postępowania przewidują przepisy odrębne. Z kolei art. 59 § 2 pkt 1 k.cel. przewiduje uprawnienie organu celnego dokonania sprzedaży towaru m.in. takiej osobie, która zobowiąże się do dokonania jego powrotnego wywozu.

Z powyższego wynika, że określony w przepisie art. 77 § 1 k.cel. obowiązek organu celnego podjęcia niezbędnych działań włącznie ze sprzedażą towarów obejmuje także działania wynikające z art. 59 § 2 pkt 1 k.cel., a więc m.in. sprzedaż towaru osobie, która zobowiąże się do dokonania jego powrotnego wywozu. W ten sposób może dojść w praktyce do skutecznej realizacji zakazu przywozu

wynikającego ze środków polityki handlowej, z jednoczesnym ograniczeniem negatywnych, dla podmiotu przywożącego taki towar, konsekwencji ekonomicznych, będących następstwem wyegzekwowania w inny sposób przez organ celny ustawowego zakazu.

Ponieważ przepis art. 77 § 2 k.cel. jest odrębną od wynikającej z art. 58 § 1b pkt 3 k.cel. materialnoprawną podstawą orzeczenia o przepadku towarów na rzecz Skarbu Państwa, to uwzględnienie wniosku organu celnego wymaga ustalenia, że wystąpiła negatywna przesłanka określona tym przepisem. Taką materialnoprawną, negatywnie ujętą, przesłanką jest ustalenie, że postępowanie przewidziane w art. 77 § 1 k.cel., a więc m.in. podjęcie próby sprzedaży towaru objętego zakazem przywozu osobie, która zobowiąże się do jego powrotnego wywozu (art. 59 § 2 pkt 1 k.cel.), nie doprowadziło do uregulowania sytuacji takiego towaru. Powyższa interpretacja zakresu obowiązków organu celnego, których podjęcie powinno poprzedzać wystąpienie z wnioskiem o orzeczenie przepadku towaru na podstawie art. 77 § 2 k.cel., pozwala również bronić trafnego poglądu, że zakaz przywozu określonego towaru na polski obszar celny prowadzi pośrednio również do zakazu obrotu tym towarem, w rozumieniu art. 58 k.cel., na tym obszarze. Różnica w przedmiocie regulacji zawartej w przepisach obu artykułów sprowadza się w istocie do tego, że przepis art. 58 k.cel. reguluje konsekwencje naruszenia bezwzględnego i bezpośredniego zakazu posiadania, rozpowszechniania lub obrotu określonym towarem, natomiast art. 77 k.cel. odnoszą się do konsekwencji naruszenia zakazu obrotu o pośrednim jedynie charakterze, bo będącego następstwem wprowadzonego zakazu przywozu rozumianego jako ustawowy środek polityki handlowej oraz do odrębnego trybu postępowania w takich sytuacjach. Rozumowanie to prowadzi do wniosku, że zastosowanie art. 77 k.cel. nie koliduje z normą wyrażoną w ust. 58 k.cel., przepis art. 77 § 2 dotyczy bowiem m.in. towarów objętych reglamentacją pozataryfową (art. 77 § 1 pkt 1 lit. d), do których nie ma zastosowania przepis art. 58 k.cel. Z treści tego przepisu wynika, że jego zastosowanie warunkowane jest tym, iż przepisy odrębne nie przewidują innego sposobu postępowania. Tymczasem taki inny niż określony w art. 58 § 1 k.cel. sposób postępowania odnośnie do towarów objętych zakazem przywozu wynikającym ze środków polityki handlowej przewiduje właśnie art. 77 k.cel. Jest on przepisem odrębnym, o którym mowa w art. 58 § 1 k.cel., przewidującym inny

właściwy sposób postępowania względem towarów objętych przedmiotowym zakresem jego stosowania.

Stanowisku temu nie przeczy istnienie w obu przepisach wspólnego elementu, którym był ten sam cel przyświecający ustawodawcy a mający podlegać ochronie na podstawie obu wymienionych artykułów kodeksu celnego, gdyż zakaz przywozu, jako środek polityki handlowej, ma na celu ochronę rynku krajowego przed określonymi towarami zagranicznymi. Z tego zakazu daje się pośrednio wyprowadzić zakaz obrotu tymi towarami, co pozornie mogłoby wskazywać na dopuszczalność stosowania w tej sytuacji także i art. 58 k.cel. Skoro jednak zakaz obrotu jest niewątpliwie elementem pochodnym zakazu przywozu, to, uwzględniając zasadę racjonalnego działania ustawodawcy, stwierdzić należy, że hipotezy analizowanych norm, zawartych w przepisach art. 58 i art. 77 k.cel., nie pokrywają się. O braku kolizji między tymi przepisami przesądza inny przedmiotowy zakres ich regulacji. Przepis art. 77 § 2 k.cel. jest podstawą wydania orzeczenia o przepadku towaru objętego reglamentacją pozataryfową, natomiast art. 58 § 1b pkt 3 znajduje zastosowanie do towarów objętych bezpośrednim i bezwzględny zakazem obrotu, niezależnym od istnienia czy braku zakazów bądź ograniczeń w jego przywozie. Innymi słowy, skoro art. 77 § 2 k.cel. jest podstawą wydania orzeczenia o przepadku towarów objętych reglamentacją pozataryfową, to oznacza to, że towary takie, choć pośrednio także objęte zakazem obrotu, nie zostały objęte hipotezą normy art. 58 k.cel. Do powyższego wniosku dojść można także w wyniku interpretacji samej normy art. 58 § 1 k.cel., skoro bowiem uregulowania zawarte w art. 77 k.cel. dotyczą m.in. towarów objętych zakazem przywozu wynikającym z zastosowania środków polityki handlowej, to stanowią one – w odniesieniu do tych towarów – „inny sposób postępowania”, o którym mowa w art. 58 § 1 k.cel. W konsekwencji musi to oznaczać wyłączenie zastosowania w omawianym zakresie ostatnio wymienionego przepisu.

Wobec powyższego stwierdzić należy, że podstawę orzeczenia o przepadku na rzecz Skarbu Państwa towaru objętego zakazem przywozu wynikającym ze środków polityki handlowej stanowi przepis art. 77 § 2 k.cel., co jest równoznaczne z koniecznością uprzedniego przeprowadzenia przez organ celny postępowania obejmującego niezbędne działania, o których mowa w tym przepisie, a więc także uwzględniające działania określone w art. 59 § 2 k.cel.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.